

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi

Lausuntopyyntö 6.2.2018 OKM/3/010/2018

Yleistä

Lain lähtökohtana olevan monialaisen, suunnitelmallisen ja tavoitteellisen varhaiskasvatus-toiminnan takaamiseksi on tärkeää, että päiväkodeissa on riittävästi korkeakoulutasoisen tutkinnon suorittanutta henkilöstöä. Lakiluonnos sisältää esityksen korkeakoulutettujen määrän lisäämisestä varhaiskasvatuksessa, mitä voi pitää edellytyksenä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiselle ja kehittämiselle. Lakiluonnoksessa on kuitenkin ongelmakohtia. Erityisesti huomio kiinnittyy jäykkiin kelpoisuusrakenteisiin, hierarkkisuuteen tehtävänkuvaluonnoksissa sekä kelpoisuuksien laajentamiseen täydennyskoulutuksilla.

Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus on säilytettävä

Lakiluonnos ei mahdollista sosionomien (AMK) toimimista varhaiskasvatuksen opettajana. Esitys ei myöskään mahdollista etenemistä esiopettajaksi, varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi eikä päiväkodin johtajaksi. Lakiehdotuksen mukaan tuleva varhaiskasvatuksen sosionomi ainoastaan osallistuu pedagogiseen toimintaan ja kasvatustieteiden kandidaatti (sis. varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja) vastaa toiminnasta. Korkeakoulututkinnon suorittaneella sosionomilla (AMK) tulee olla koulutustaan ja ammatillista osaamistaan vastaavat vastuut ja tehtävät varhaiskasvatuksessa, joten pedagoginen vastuu tulee jakaa korkeakoulutetun henkilöstön kesken joustavasti ja koulutusten tuottamaa ammatillista osaamista hyödyntäen.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene teki sosionomien varhaiskasvatusosaamisesta 2017 laajan selvityksen. Sen mukaan sosionomin (AMK) ammatillista ydinosaamista varhaiskasvatuksen opettajana ovat muun muassa seuraavat asiat:

- lapsen oikeudet,
- lasten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen,
- pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus, dokumentointi ja arviointi,
- tutkimuksellisten menetelmien soveltaminen ja saatujen tulosten hyödyntäminen varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämisessä,
- lasten vertaissuhteiden sekä perheiden kasvatusyhteisöjen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen,
- moniammatillinen yhteistyö,
- palveluohjaus ja verkostotyö perheiden palvelujärjestelmässä,
- yhteiskunnallinen vaikuttamistyö varhaiskasvatuksen kehittämisessä sekä
- lähijohtaminen ja kasvatusyhteisön pedagogisen toiminnan johtaminen.

Lakiesitys heikentää sosionomien ammatillisen ja urakehityksen mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Nykytilanteessa lastentarhanopettajan tehtäviin voi saavuttaa kelpoisuuden kahta korkeakoulutusväylää pitkin. Tällöin on mahdollista päiväkotij- ja ryhmätasolla hyödyntää eri koulutus- ja tutkintotaustojen tuomaa synergiaetua joustavasti. Lakiehdotus tuottaa tehtävärakenteisiin hierakkisen asetelman, joka ei edistä osaamisen täysimääräistä hyödyntämistä ja moniammatillisuutta käytännön varhaiskasvatustyössä.

Muut kommentit

5. Varhaiskasvatuksen suunnittelu ja arviointi

§23

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta on säilytettävä myös sosionomin (AMK) vastualueena. Sosionomin osaamista ei hyödynnetä juurikaan lakiluonnoksen kuvauksessa (§23). Koulutuksen perusteella sosionomin ammatillinen osaaminen sisältää muun muassa:

- pedagogista osaamista,
- yhteistyöosaamisen vanhempien/hoitajien kanssa,
- erityisen tuen ja sosiaalisen tuen osaamista sekä
- palvelujärjestelmäosaamista.

Tehtävien keinotekoinen eriyttäminen varhaiskasvatuksessa jäykistää moniammatillista ja lapsiryhmäkohtaista tiimityötä.

6. Henkilöstöön kelpoisuusvaatimukset

§ 26 Varhaiskasvatuksen opettaja

Sosionomin (AMK) opettajankelpoisuus on säilytettävä varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin tulee olla mahdollisuus edetä edelleen nykyisen sosionomin (AMK) korkeakoulututkinnon kautta. Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen opettajana tulee olla tasavertaisesti kasvatustieteen kandidaatin (sis. varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja) kanssa vastuussa varhaiskasvatuksen toiminnasta.

Kohta, jossa varhaiskasvatuksen sosionomiksi on peruskoulutuksena sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (§27; ko. kohdassa viitataan sosionomin tehtävään, ei tutkintoon) antaa liian väljän pohjakoulutusvaateen, ja mahdollistaa myöhemmin tulkintoja, joissa varhaiskasvatuspätevyys voi tulla myös muille ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille kuin sosionomi (AMK) tutkinnon suorittaneille.

Lakiluonnoksen esitys, jolloin vain kasvatustieteiden kandidaatti (sis. varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja) on kelpoinen varhaiskasvatuksen opettajaksi, uhkaa varhaiskasvatuksen työvoiman riittävää saatavuutta alueellisesti. Yliopistollista koulutusta ei ole riittävästi tarjolla eri puolella Suomea. Ammattikorkeakouluverkosto on alueellisesti kattavampi. Mak-

suttoman varhaiskasvatuksen laajentuminen samoin kuin mahdollinen 5-vuotiaiden esiopetus lisäävät toteutuessaan lasten osallistumista varhaiskasvatukseen, jolloin korkeakoulutetun työvoiman tarve varhaiskasvatuksessa kasvaa vaikka ikäryhmät pienentyisivätkin.

27 § Varhaiskasvatuksen sosionomi

Sosionomi (AMK) tutkinnon varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan osaamisvaatimukset (60 opintopistettä) sisältävät laaja-alaisen lapsen kehityksen ja oppimisen sekä vanhempien/huoltajien yhteistyön monitieteisen viitekehyksen, joka takaa lapsen kokonaisvaltaisen hoivan, kasvatuksen ja opetuksen. Sosionomi (AMK) tutkinto takaa laadukkaan varhaiskasvatuksen pedagogisen ja menetelmällisen osaamisen sekä lasten yksilöllisen ja ryhmäkohtaisen suunnitelma-, ohjaus- ja arviointiosaamisen ja varhaiskasvatussuunnitelmiin liittyvän osaamisen. Lisäksi sosionomi (AMK) tutkinto takaa lasten ja huoltajien osallistumisen vahvistamisen varhaiskasvatuksessa.

Ensisijaisena tavoitteena tulee olla sosionomin (AMK) kelpoisuuden säilyttäminen varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään nykyisellään. Jos lainsäätäjän ehdottama varhaiskasvatuksen sosionomi -nimike toteutuu lakiehdotuksen mukaisesti, on varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva ja vastuut määriteltävä selkeästi.

- Pedagogisen vastuun tulee jatkossakin jakaantua varhaiskasvatuksen opettajien ja sosionomien kesken.
- Yhteistyöstä vastaaminen vanhempien/huoltajien kanssa ja vastaaminen varhaiskasvatuksessa toteutuvasta matalan kynnyksen perhetyöstä.
- Moniammatillisesta verkostotyöstä vastaaminen (perhekeskukset, sote-palvelut, neuvola, koulut, erityisopetus)

30 § Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Yhdenvertaisuuden varmistamiseksi tulee taata paitsi yliopistollisen kasvatustieteen kandidaatinkoulutuksen tutkinnon omaaville varhaiskasvatuksen opettajille, myös varhaiskasvatuksen osaamista omaaville sosionomeille (AMK) mahdollisuudet hakeutua varhaiskasvatuksen jatko- ja täydennyskoulutuksiin. Sosionomeille (AMK) tulee taata mahdollisuus täydentää opintojaan ja osaamistaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kelpoisuuteen. Lisäksi sosionomeille (AMK) tulee taata mahdollisuus täydentää joustavasti opintojaan ja osaamistaan esiopetuksen tehtäviin kohtuullisilla lisäopinoilla.

§31 Päiväkodin johtaja

Kelpoisuusvaatimuksena päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään tulee olla sosionomi (YAMK) pykälässä 31 kuvatun kasvatustieteen (sis. varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja) maisterintutkinnon ohella. Sosionomi (YAMK) tutkinto tuottaa osaamista sekä johtamiseen että työelämän ja osaamisen kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen johtaminen ja kehittäminen vaativat erityisesti taitoja, joissa varhaiskasvatuksen ammattilainen

osaa johtaa yhteisöä kehittymään ja vastaamaan laaja-alaisesti lasten hyvinvoinnin (mm. tunnetaidot, yhteisötaidot) sekä kasvun, kehityksen ja oppimisen tarpeisiin. Kun johtajana on varhaiskasvatuksen sosionomi (YAMK), jolla on vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan liittyviä opintoja, on hänellä hyvät edellytykset toimia varhaiskasvatuksen johto-, esimies- ja kehittämistehtävissä. Sosionomin (AMK ja YAMK) tutkintoihin kuuluu pedagogisen johtamisen osaamista sekä yli hallintorajojen menevää verkosto-osaamista että palvelujärjestelmä-, neuvonta- ja palveluohjausosaamista.

7. Henkilöstön mitoitus, rakenne ja täydennyskoulutus

37 § Päiväkodin henkilöstön rakenne

Varhaiskasvatuksen henkilöstön rakenne on lakiluonnoksessa liian jäykkä. Se ei huomioi alueellisia ja paikallisia varhaiskasvatuspalveluiden asiakkaiden tarpeita kunnissa eikä myöskään varhaiskasvatukseen kelpoisen henkilöstön rekrytointimahdollisuuksia. Lakiluonnokseen sisältyvän ehdotuksen pohjalta joudutaan tilanteeseen, jossa ei voida taata rakenteen toimivuutta valtakunnallisesti eikä alueellisesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen tulisi pohjata malliin 2 + 1, jossa vähintään kahdella kolmesta olisi kandidaatin tai sosionomin tutkinto ja kolmannella vähintään lastenhoitajan kelpoisuus.

Lakiehdotus syrjii sosionomeja (AMK), koska siinä ei esitetä vähimmäismitoitusta varhaiskasvatuksen sosionomeille samalla tavoin kuin muille ammattiryhmille. Teksti lakiluonnoksessa on muotoiltu siten, että välttämättä päiväkotiin ei lakisääteisesti jatkossa ole tarvetta rekrytoida varhaiskasvatuksen sosionomia, sillä varhaiskasvatuksen sosionomien vähimmäismäärä puuttuu ehdotuksesta kokonaan. Lakiehdotus ei tunnista sosionomin (AMK ja YAMK) erityisosaamisen merkitystä varhaiskasvatuksessa.

§39 Täydennyskoulutus

Yliopistollisen kasvatustieteen kandidaatinkoulutuksen (sis. varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja) tutkinnon omaaville ja varhaiskasvatuksen osaamista omaaville sosionomeille (AMK) tulee mahdollistaa samanarvoiset ja tasavertaiset mahdollisuudet jatko- ja täydennyskoulutuksiin. Opintojen ja ammatillisen osaamisen täydentäminen on erittäin tärkeää sosionomien (AMK) urapolkujen jatkuvuuden ja työvoiman tarpeisiin vastaamiseksi.

Jos sosionomi (AMK) ei ole tulevaisuudessa kelpoinen varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään, niin sosionomeilla (AMK) tulee olla mahdollisuus täydentää tutkintoaan varhaiskasvatuksen tiekartan täydennyskoulutusehdotuksen mukaan 25 opintopisteen laajuisilla varhaiskasvatuksen opinnoilla, erityisesti tilanteessa, jossa sosionomi jo toimii varhaiskasvatuksen opettajan tehtävässä.

Sosionomeille (AMK) tulee taata mahdollisuus täydentää joustavasti opintojaan ja osaamistaan esiopetuksen tehtäviin kohtuullisilla lisäopinnoilla. Lisäksi sosionomeille (AMK) tulee

taata mahdollisuus pätevöityä suoraan varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi sosionomitutkinnon pohjalta.

76 § Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

Lakiluonnokseen sisältyvän siirtymäsäädöksen aikataulu on liian kireä ja se aiheuttaa eriarvoisuutta sosionomi (AMK) opintoihin hakeutuvien kesken eritoten vuosina 2018–2019. Siirtymäsäädöksen aikataulu on rajattu liian lyhyelle aikavälille, jos laki tulee voimaan 1.8.2018. Esityksen mukaan tutkinto-opiskelijaksi hyväksymisen tulee tapahtua 1.8.2019 tai ennen sitä ja opinnot tulee suorittaa loppuun 31.7.2023 mennessä. Sosionomi (AMK) tutkinto (210 opintopistettä) on ollut mahdollisuus suorittaa 3,5 vuodessa + joustolla 1 vuosi = 4,5 vuotta. Täten siirtymäsäädös vaikeuttaa opinnoissa etenemisen joustavuutta erilaisissa elämäntilanteissa (esim. vanhemmuus tai sairastuminen).

Jotta lain edellyttämä varhaiskasvatuksen koulutuksellisen laadun kehittäminen etenee, on lakiin tärkeää kirjata korkeakoulusektoreiden kehittämissyhteistyö. Tämä tukee varhaiskasvatuksen ammatillisten osaamisten ja tutkintojen vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä sekä edelleen kehittämistä.